

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

Студентки 2 курсу, 8мз групи,
спеціальності «Право»
спеціалізації «Цивільне право
і процес»

*підпис
студента*

Тимошенко Марини
Вікторівни

Науковий керівник
кандидат юридичних наук,
доцент

*підпис
керівника*

Коротка Наталія
Олександрівна

Гарант освітньої програми
доктор юридичних наук

*підпис
керівника*

Примак Володимир
Дмитрович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
-------------------	----------

РОЗДІЛ І. Поняття та особливості заочного розгляду цивільної справи.....	7
---	----------

1.1. Поняття, мета та умови заочного розгляду цивільної справи.....	7
1.2. Порядок та особливості заочного розгляду цивільної справи.....	21

РОЗДІЛ ІІ. Заочний розгляд справи в спрощеному позовному провадженні.....	30
--	-----------

2.1. Можливість заочного розгляду цивільної справи у порядку спрощеного позовного провадження.....	30
2.2. Порядок оскарження та скасування заочного рішення у цивільній справі.....	37

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	51
------------------------------------	-----------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
--	-----------

ВСТУП

Актуальність теми. Інститут заочного розгляду справи являється відносно новим в системі цивільного процесуального права України. Його запровадження в цивільно-процесуальному законодавстві спрямоване на забезпечення швидкого та ефективного судового розгляду. Адже з допомогою інституту заочного розгляду вдалося вирішити одну з найбільш складних проблем судової практики – неявки в судове засідання відповідача, яка в більшості випадків не пов'язана з наявністю для цього поважних причин. Відсутність правового механізму виходу з такої ситуації призводила до тривалих судових процесів, і, як наслідок, неможливості своєчасного розгляду цивільних справ, що порушувало права та інтереси інших зацікавлених по справі осіб. Тому законодавець, враховуючи позитивний історичний досвід та практику зарубіжних правових систем у вирішенні цього питання, запровадив у цивільному процесуальному законодавстві України процедуру заочного розгляду справи.

Таким чином, заочний розгляд справи сприяє підвищенню відповідальності сторін судового процесу та попереджає можливі зловживання з боку відповідача своїми процесуальними правами, наприклад, систематично не з'являться у судове засідання та затягувати судовий розгляд та стає додатковою процесуальною гарантією для позивача у швидкому вирішенні справи. Однак, в науковій спільноті існує протилежна думка, що на сьогоднішній день цей інститут себе віджив та потребує якщо не відміни, то принаймні кардинальних змін. Така позиція обґрунтована особливим порядком перегляду заочного рішення по справі, який передбачений для відповідача. Таким чином, винесення заочного рішення лише затягує фінальне вирішення спору по суті [20].

Незважаючи на критику, інститут заочного розгляду справи являється реальним інструментом для своєчасного та ефективного вирішення цивільних справ.

Разом з тим, на практиці застосування відповідних норм щодо процедури заочного розгляду цивільної справи виявило низку проблем. Зокрема, з впровадженням нової форми судового процесу - спрощеного позовного провадження виникли деякі суперечності правових норм щодо заочного розгляду справи у спрощеному провадженні. Ці проблеми призводять до порушення прав сторін судового процесу, а тому потребують додаткового вивчення. Разом з тим у науці не вистачає системних досліджень, в яких обґрунтовується необхідність вдосконалення законодавства з метою усунення правових колізій та суперечності правових норм.

Дослідженням даної теми займалися такі вчені-юристи як О.В. Бондарчук-Ладна, Г.Е. Борщевська, Ф.В. Горбонос, В.В. Комаров, Т. М. Кравцова, В.Я. Киян, Д.Д. Лупесник, Р.А. Майданик, О.Л. Марчук, Ю.В. Навроцька, Н. В. Олійник, П.І. Радченко, О.В. Рожнов, М.М. Шевердінта інші. Однак їхні дослідження не є комплексними, а стосуються лише окремих аспектів визначення сутності та проблем заочного розгляду цивільної справи.

Мета дослідження – визначити особливості заочного розгляду справи як окремого інституту цивільного процесуального законодавства та розробити на цій основі рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства України та модернізації інституту заочного розгляду справи.

Для досягнення зазначеної мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

- визначити поняття заочного розгляду справи та мету його запровадження;
- дослідити умови та особливості проведення заочного розгляду цивільної справи;
- визначити можливість заочного розгляду цивільної справи у порядку спрощеного позовного провадження;

- проаналізувати порядок перегляду та оскарження заочного рішення у цивільній справі;

- на основі проведеного аналізу розробити пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства у сфері правового регулювання проведення заочного розгляду справи.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають в процесі заочного розгляду цивільної справи.

Предмет дослідження- заочний розгляд цивільної справи.

Методами дослідження стали метод теоретико-правового аналізу, історико-правовий, статистичний, формально-логічний, системно-функціональний методи та інші методи.

При виконанні кваліфікаційної роботи був використаний метод теоретико-правового аналізу, який застосовувався з метою вивчення наукових позицій та думок, а також норм вітчизняних законодавчих актів, рішень судів та узагальнення судової практики щодо заочного розгляду справ, зокрема проводився їх правовий аналіз. Були виявлені певні недоліки, прогалини та суперечності у чинному законодавстві, через які належним чином не врегульований механізм заочного розгляду цивільної справи.

За допомогою історико-правового та статистичного методів вдалося дослідити розвиток і становлення інституту заочного розгляду справи, а також умови та порядок його проведення в історичному аспекті.

Із застосуванням формально-логічного методу була опрацьована наукова література стосовно теми дослідження і аналізувалась практика заочного розгляду справ судами різних інстанцій, а також під час різних видів позовного провадження.

Системно-функціональний метод надав можливість вивчити і дослідити процедуру заочного розгляду цивільної справи, мету та умови його проведення, особливості заочного розгляду справи в спрощеному позовному провадженні, а також порядок перегляду та оскарження заочного рішення.

Наукова цінність полягає у подальшій розробці доктринальних положень стосовно заочного розгляду цивільної справи. Зокрема, елементи наукової новизни містяться в пропозиції щодо оптимізації та вдосконалення нормативно-правового врегулювання заочного розгляду цивільної справи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх зміст у багатьох аспектах доповнює наукові значення щодо порядку та особливостей заочного розгляду справи. Зібраний матеріал і узагальнення можуть бути використані для підготовки узагальнюючих праць, а також у правотворчій діяльності при розробці і прийнятті змін до чинного законодавства щодо вдосконалення інституту заочного розгляду справи.

Окремі публікації положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Заочний розгляд цивільної справи у порядку спрощеного позовного провадження», що опублікована у збірнику статей «Правове забезпечення підприємницької діяльності». Київ : Київ. Нац. торг.-екон. ун-т. 2019 Ч. 2. С.142-147.

Структура випускної кваліфікаційної роботи відповідає її меті і предмету дослідження та складається із вступу, двох розділів, які включають в себе чотири підрозділи, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 63 сторінки, із яких основна частина роботи займає 44 сторінки. Список використаних джерел складається з 74 найменувань на 9 сторінках.

РОЗДІЛ І

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

1.1. Поняття, мета та умови заочного розгляду цивільної справи

Заочний розгляд цивільної справи або заочне провадження являється відносно новим інститутом цивільного процесуального права України. Особливої актуальності він набув через масову неявку сторони відповідача по справі у судове засідання. В узагальненні Верховного Суду України стосовно практики ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах зазначається, що поширенням заочне провадження стало через високу завантаженість судів та, одночасно, через необхідність забезпечення ефективності та оперативності цивільного судочинства. Таким чином, норми цивільного процесуального законодавства, які встановлюють право суду проводити заочний розгляд справи можна назвати додатковими процесуальними гарантіями для сторін в цивільному процесі [20].

Заочний розгляд справи як окремий інститут було запроваджено в українському законодавстві 18 березня 2004 року одночасно з прийняттям Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), який чинний до сьогоднішнього дня [2]. Однак, на практиці даний інститут запрацював з 01 вересня 2005 року, тобто з дати набрання чинності ЦПК України.

Якщо сформулювати твердження точніше, то інститут заочного розгляду був не впроваджений, а відновлений, оскільки на теренах України він вже діяв. Наприклад, у відповідності до норм ЦПК УРСР, який був прийнятий 3 вересня 1924 року, даний інститут працював в системі цивільного процесуального права. Більше того, постановлення заочного судового рішення розповсюджувалось не лише на випадки відсутності відповідача, а й на позивача чи обох сторін [27, с. 159].

Разом з тим у редакції ЦПК УРСР, який був прийнятий 18 липня 1963 року і діяв в незалежній Україні до 01 вересня 2005 року, заочний розгляд справи вже не передбачався. Замість можливості прийняття заочного рішення, відповідно до ч. 3 ст. 173 ЦПК УРСР суд мав право ухвалити рішення у справі за відсутності будь-якої сторони за наявності двох умов. Перше, в справі наявні достатні матеріали про права та спірні взаємовідносини сторін, а друге – неявка сторони у судові засідання є повторною. Разом з тим, законодавство передбачало, можливість накладення санкцій на відповідача у вигляді штрафу, у випадку, коли він не з'явився до суду без поважних причин, що спричинило відкладення розгляду справи [2].

Загалом, в доктрині права заочний розгляд справи зустрічався ще у римському цивільному праві. Пізніше – у часи середньовіччя даний інститут широко застосовувався в судочинстві таких країн як Італія, Німеччина та Франція.

В історії вітчизняного цивільного процесуального права перші згадки про можливість слухання справи за відсутності сторони містяться ще в «Руській правді».

У дореволюційний період на території теперішньої лівобережної України діяв Статут російського цивільного судочинства. Всі рішення в цивільному процесі поділяли на змагальні та заочні. Відповідно до положень цього Статуту заочне рішення ухвалювали: за клопотанням позивача та у разі відсутності відповідача або його повіреного, які були викликані до суду через повістку або публікацію, тобто повідомлені належним чином. Варто зазначити, що ці умови були перенесені і в чинне на сьогоднішній день цивільно-процесуальне законодавство України [56, с. 125].

На сьогоднішній день у науковій літературі поняття «заочний розгляд справи» розглядається в декількох площинах: широкому і вузькому [67, с. 132].

В широкому розумінні під поняттям «заочний розгляд справи» розглядається можливість вирішити цивільну справу і прийняти рішення по

ній за відсутності принаймні однієї зі сторін спору. Наприклад, за клопотанням сторони цивільного процесу справа може бути розглянута без присутності цієї сторони.

Більш вузьке розуміння слідує з норм ЦПК України. Хоча легального визначення поняття «заочний розгляд справи» в чинному законодавстві немає, однак проаналізувавши правові норми, які містяться в главі 11 ЦПК України вбачається, що заочний розгляд справи – це можливість ухвалити рішення судову лише на підставі існуючих доказів, у випадку нез'явлення відповідача, належним чином проінформованого про час і місце проведення судового засідання і за згодою сторони позивача [2].

В науковій літературі нерідко зустрічається думка окремих науковців, що заочне провадження можна вважати спрощеною процедурою розгляду справи через відсутність відповідача та процесуальних обмежень для позивача [58, с. 54]. Однак, на нашу думку, дане твердження не зовсім відповідає нормам чинного ЦПК України. Так, ч. 4 ст. 19 ЦПК визначено сутність спрощеного позовного провадження. По-перше, воно призначене для розгляду лише окремих справ, наприклад, малозначних, які виникають з трудових спорів або пов'язаних з наданням дозволу на тимчасовий виїзд дитини за кордон. По-друге, даний вид позовного провадження передбачений лише для справ незначної складності для яких ключову роль відіграє швидке вирішення справи по суті. Тому не можна ототожнювати заочний розгляд справи і спрощене провадження [2].

Впровадження інституту заочного розгляду в вітчизняне законодавство повністю узгоджується з Рекомендаціями № R (84)5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства. Дані рекомендації розроблені задля реформування судової системи, зокрема гарантування доступу сторін до більш спрощених форм судочинства та захисту їх від затримок [1].

Загальновідомо, що прийняттю рішення по справі передують судовий розгляд, під час якого присутні сторони спірних правовідносин – позивач і

відповідач. Однак, практика показує, що часто відповідач ігнорує судові повістки та не з'являється до суду, у визначені для розгляду справи час і місце. В такому випадку судді змушені переносити розгляд справи, з чого випливає ряд негативних наслідків – затягування судового процесу, порушення строків розгляду, а в окремих випадках збільшення судових витрат. Тож, для того, аби дисциплінувати відповідача, і разом з тим швидко прийняти рішення на захист прав та порушених законних інтересів позивача законодавець передбачив таку форму розгляду цивільних справ. Але має бути дотримана важлива вимога – причина неявки відповідача має бути визнана судом неповажною [20].

Саме з метою забезпечення ефективного та своєчасного цивільного судочинства, заочне провадження у цивільних справах широко застосовується у різних правових системах світу.

На сьогоднішній день у світі представлені дві моделі заочного провадження:

- в англо-американській правовій сім'ї діє, так звана, презумпція визнання позову. Вважається, що відповідач, який не з'явився до судового засідання або ухиляється від участі в процесі, визнає пред'явлений до нього позов. В такому випадку позивач звільняється від необхідності збирання і подання доказів у справі;
- в романо-германській правовій сім'ї такий принцип не діє, а тому факт неявки відповідача не вважається фактом визнання ним позову і не породжує для позивача додаткових процесуальних прав. Тобто, позивач не звільняється від обов'язку подання доказів до позову, а суд - від обов'язку їх дослідження і перевірки обґрунтованості заявлених вимог [47, с. 46].

Остання модель заочного розгляду виходить з того, що відповідач міг не знати про пред'явлений позов або в нього є обставини, які перешкоджали можливості з'явитись до суду, а тому його відсутність є поважною.

На підставі вищевикладеного можемо зробити висновок, що в Україні діє саме друга модель заочного провадження. Проте має певну особливість,

яка скоріше притаманна англо-саксонській правовій системі – заочний розгляд справи можна вважати як санкцію за бездіяльність відповідача. Тобто, в тій моделі, яка закладена в українському цивільно-процесуальному праві, законодавець виходить з того, що відповідач, який не з'явився за викликом до суду, вважається таким, що не має поважних причин, якщо не доведе протилежне.

На нашу думку, можливість суду розглядати цивільні справи за відсутності відповідача підвищує ефективність здійснення судочинства. Наприклад, в США, Англії, Франції, Німеччині за даними статистики останніх років заочний розгляд суттєво переважає загальний порядок розгляду цивільних справ [61].

В узагальненні практики ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах, зроблених Верховним Судом України, зазначається, що причиною значного поширення заочного провадження є висока завантаженість судів та, одночасно, необхідністю забезпечити ефективність і своєчасність цивільного судочинства, прискорити процес вирішення спорів, скоротити чисельність справ, що розглядаються у звичайному процесуальному порядку, а також підвищити відповідальність сторін, які беруть участь у справі, за процесуальну бездіяльність шляхом встановлення процесуальної санкції до відповідача за зловживання своїми процесуальними правами [20].

Варто зауважити, що вкрай необхідним заочний розгляд справи стає для тих випадків, коли відповідач вважається таким, що належним чином повідомленим про дату, час та місце проведення судового засідання згідно пунктом 2 ч. 7 ст. 128 ЦПК України, але фактично не отримувач ухвалу про відкриття провадження та судову повістку, оскільки вони направлялась йому за адресою місця проживання чи місця перебування, зареєстрованою у встановленому законом порядку [2].

Тож, метою запровадження можливості проведення заочного розгляду справи в чинному законодавстві є розширення способів захисту своїх

законних прав, свобод та інтересів у суді для позивача, та разом з тим ліквідація можливостей для зловживання процесуальними правами зі сторони відповідача.

Водночас такий порядок слухання цивільної справи не суперечить основним принципам цивільного процесу, зокрема змагальності сторін. Адже в ході заочного провадження в повній мірі забезпечується поінформованість сторін, слухання справи відбувається за загальними правилами, відповідач має право на особливу процедуру перегляду заочного рішення в тому ж суді першої інстанції, який його ухвалив [71].

Крім того, заочний процес узгоджується з нормами ч. 1 ст. 44 ЦПК України в якій визначено, що учасники судового процесу та/або їх представники мають добросовісно користуватися своїми процесуальними правами, крім того, зловживання такими правами не допускається [2].

Таким чином, заочний розгляд виступає додатковою гарантією для позивача у швидкому вирішенні справи, він допомагає усунути причини для затягування цивільного процесу з боку відповідача та водночас допомагає судам дотримуватись визначених законом строків розгляду справи.

Варто зауважити, що в певних ситуаціях заочне провадження не пришвидшує, а навпаки затягує остаточне вирішення справи та набрання рішенням суду законної сили, через норму ч. 1 ст. 284 ЦПК України, яка наділяє відповідача можливістю звернутись з заявою про перегляд заочного рішення. Фактично це означає повторний розгляд справи з самого початку тим же судом, який прийняв рішення[2].

Отже, проаналізувавши поняття і мету проведення заочного розгляду цивільної справи, можемо зробити висновок, що в науковій літературі є декілька розумінь цього поняття. На підставі проведеного аналізу ми пропонуємо наступне визначення – заочний розгляд цивільної справи –це особливий процес слухання справи в порядку позовного провадження, який можливий за певних умов: наявність згоди сторони позивача, відповідач належним способом повідомлений про розгляд справи, проте не з'явився на

судовий розгляд, не вказав причини нез'явлення та не подав відзив на позов, і який завершується винесенням заочного рішення.

Надалі для досягнення цілей нашого дослідження важливо дослідити умови, за яких суд може проводити розгляд цивільної справи в порядку заочного провадження.

Під такими умовами потрібно розуміти перелік обставин та підстав, за наявності яких можливий заочний розгляд. В науковій літературі думки щодо серед вчених-правників дещо різняться.

Розглянемо основні правові позиції науковців.

Наприклад, Кучерук К.І. вважає, що існує чотири головні вимоги для проведення заочного розгляду цивільної справи:

- 1) нез'явлення у судове засідання відповідача;
- 2) дотримання передбаченої нормами законодавства процедури повідомлення відповідача про час і місце судового розгляду;
- 3) відсутність поважних причин для нез'явлення до суду;
- 4) наявність згоди позивача на заочний розгляд справи [36, с. 46].

На думку, Олійника Н.В. та Фурси С.Я. для заочного розгляду цивільних справ є п'ять умов:

- 1) повідомлення відповідача про час і місце судового засідання, у визначений законом спосіб;
- 2) нез'явлення відповідача у судове засідання;
- 3) відсутність поважних причин нез'явлення;
- 4) неподання відповідачем клопотання про проведення судового розгляду справи за його відсутності;
- 5) надання позивачем згоди на заочний розгляд справи [52; 67, с. 662].

Такі вчені як Мінченко Р.М. та Андропова І.В. пропонують розділити всі умови для проведення заочного розгляду на три групи.

Зокрема, умови, наявність яких пов'язується з реалізацією процесуальних прав чи їх обмежень:

- 1) стороною позивача:

- обов'язкове надання згоди на проведення заочного розгляду справи;
- незмінність предмета позову та розміру позовних вимог стороною позивача через обов'язок суду відкласти розгляд справи та повідомити відповідача про такі зміни, що в свою чергу може призвести до неможливості заочного розгляду в подальшому;

2) стороною відповідача:

- нез'явлення в судові засідання;
- відсутність поважних причин для такого нез'явлення;

3) судом:

- повідомлення відповідача про час і місце проведення судового розгляду, в порядку передбаченому законодавством;
- визнання причин нез'явлення відповідача в судові засідання такими, що є неповажними [45, с. 213].

На нашу, думку всі підходи мають підстави для існування, однак найбільш широка класифікація умов запропонована Мінченко Р.М. та Андроновною І.В. і ми погоджуємось з їх правовою позицією.

Разом з тим, п'ять умов для заочного розгляду справи, що запропоновані Олійником Н.В. та Фурсою С.Я є дещо застарілими.

Варто зазначити, що заочне провадження в рамках чинного цивільного процесуального кодексу України з 2004 року зазнало певних змін. І запропонована цими вченими класифікація відповідає редакції ЦПК України, яка діяла до 15 грудня 2017 року.

Так, раніше правові норми, які регламентують заочний розгляд справи містились в розділі 8. Умови проведення заочного провадження законодавцем було визначено в ст. 224 чинного на той момент ЦПК України. До них належали:

- 1) належним чином здійснене повідомлення відповідача про час і місце судового засідання;
- 2) нез'явлення відповідача до суду;
- 3) відсутність поважних причин нез'явлення;

4) неподання клопотання про розгляд справи за відсутності відповідача;

5) відсутність заперечень позивача щодо проведення розгляду справи у заочному порядку[2].

Після набрання чинності нової редакції ЦПК України 15 грудня 2017 року регулювання питання заочного розгляду справи зазнало певних змін, серед іншого дещо змінились умови для такого розгляду справи. На сьогоднішній день це питання врегульовано ст. 280 ЦПК України.

Відповідно до ч. 1 ст. 280 ЦПК України передбачено, що заочний розгляд справи можливий лише за наявності одночасно чотирьох умов:

1) відповідач належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання;

2) відповідач не з'явився в судове засідання без поважних причин або без повідомлення причин;

3) відповідач не подав відзив;

4) позивач не заперечує проти заочного вирішення справи [2].

З зазначеного вище вбачається, що законодавець замінив таку умову як відсутність клопотання відповідача про розгляд справи за його відсутності на умову недодання відповідачем відзиву на позов. На нашу думку, це пов'язано з тим, що в новій редакції ЦПК України з'явився новий інститут – відзив на позов.

Розглянувши наукові підходи до визначення та класифікації умов заочного розгляду справи, а також розглянувши правову норму, яка регламентує такі умови в чинному законодавстві, зокрема ч. 1 ст. 280 ЦПК України, можемо побачити, що в усіх запропонованих класифікаціях основною умовою являється неявка відповідача у судове засідання.

Нез'явленням відповідача до суду вважається його фізична відсутність під час розгляду справи по суті у судовій залі. Потрібно зважати, що неявкою є відсутність відповідача особисто, а також неявка його

представника [11]. Тож, якщо замість відповідача у судові засідання прийде його представник суд не матиме умов для ухвалення заочного рішення.

Дане твердження слідує з норм ч. 1 ст. 58 ЦПК України щодо права сторони брати участь у судовому процесі як особисто, та і через представника, а також ч. 1 ст. 64 ЦПК України, яка передбачає, що представник набуває всіх процесуальних прав і обов'язків особи, яку він представляє[2]. Крім того, зроблений висновок підтверджується метою запровадження заочного розгляду справи – повпливати на відповідача, який ухиляється від участі та ігнорує судовий процес.

Важливо зауважити, що згідно з нормою ч. 2 ст. 280 ЦПК України, визначено, що у разі, коли в цивільній справі є декілька відповідачів, то заочний розгляд можливий тільки, якщо не з'являться одночасно всі відповідачі[2].

На сьогоднішній день в науковій літературі та у судовій практиці є багато підходів до розуміння причин нез'явлення відповідача у судові засідання. Ми пропонуємо, згрупувати їх за юридичними наслідками на дві групи:

1) негативні (не поважні) обставини – відповідача потрібно вважати таким, що не з'явився до суду (або сам особисто, або представник) та не повідомив причини своєї неявки, а також якщо ці обставини не визнані судом поважними, що дає підстави проводити розгляд справи в заочному порядку.

Таким чином, можемо дійти висновку, що суд повинен оцінити наскільки обставини нез'явлення відповідача являються поважними, звісно, коли суд повідомлений про такі причини. Адже, коли причини нез'явлення в судові засідання є поважними, заочний розгляд цивільної справи неможливий. Виходячи з цього твердження пропонуємо виділити другу групу обставин нез'явлення відповідача.

2) позитивні (поважні) - обставини, за наявності яких відповідач є такий, що з'явився, хоча на момент слухання справи міг бути фізично відсутній у судовій залі засідань;

На нашу думку, такими обставинами можуть бути:

- відповідач присутній у судовому засіданні, однак він був видалений із зали згідно вимог ч. 1 ст. 145 ЦПК України;
- відповідач самостійно покинув залу проведення засідання або не прийшов до суду після оголошення перерви чи відкладення провадження по справі;
- відповідач подав до суду заяву про розгляд справи без його присутності;
- відповідач подав до суду клопотання про відкладення розгляду справи;
- відповідач хоча і з'явився у судові засідання, але мовчав та відмовився давати пояснення [17].

В першому випадку заочний розряд не вбачається можливий, бо не можна вважати відповідача таким, що не явився, оскільки він вчинив всі процесуальні дії щодо участі в розгляді справи, та навіть настільки активно приймав участь у засіданні, що допустив повторне порушення порядку чи не виконав вказівку судді, за що і був видалений із зали.

Щодо другого випадку, то зі змісту норм ч. 5 ст. 223 ЦПК України та ч. 6 ст. 223 ЦПК України слідує, що заочний порядок розгляду справи можливий тільки, коли сторона відповідача повторно не з'явиться до суду, причому законодавець прямо визначає, що це відноситься і тоді, сторона самовільно залишить зал проведення судового розгляду.

Щодо нез'явлення відповідача у судові засідання після оголошеної перерви, то існують різні думки серед суддів. В судовій практиці існують прецеденти, коли суд ухвалював заочне рішення, коли відповідач не прийшов на судові дебати. Ми не погоджуємось із цим правим висновком та вважаємо, що він фактично не ухилявся від участі в розгляді справи, був у попередніх засіданнях та висловлювався щодо суті спору [61].

Третій випадок передбачає, що хоча відповідач особисто не прийшов та не був присутній в залі судових засідань, однак заздалегідь заявив

клопотання про розгляд справи за його відсутності. Фактично, наявність такої заяви дає змогу вважати, що він присутній під час розгляду цивільної справи [17].

Подібна ситуація і у випадку, коли відповідач попри свою відсутність заявив клопотання про відкладення розгляду справи. При цьому в нормах чинного цивільно-процесуального законодавства відсутня вимога щодо наявності поважних причин нез'явлення у визначені час та місце судового слухання.

Щодо останнього, п'ятого випадку, то варто погодитись з позицією вченого юриста Навроцької Ю.В. Досліджуючи умови допустимості заочного розряду справи, вона зауважує про можливість відповідача бути фізично присутнім у судовій залі під час розгляду, але відмову від участі у процесі через ненадання пояснень, не висловлювання свого ставлення до позовних вимог.

На нашу думку, якщо відповідач не бажає надавати будь-які пояснення та відмовляється від словесних дебатів це лише виявляє його позицію [47]. А тому, підстав для заочного розряду цивільної справи немає. Другою умовою заочного розгляду справи, яка передбачена в нормах ч. 1 ст. 280 ЦПК України є належне повідомлення відповідача про дату, час і місце судового розгляду [2].

Таке повідомлення сторін повинно узгоджуватись з вимогами статей 128-132 ЦПК України. Відповідно до ч. 6 ст. 128 ЦПУ України суд надсилає судову повістку на офіційну електронну адресу учасників справи. У випадку, коли немає електронної адреси, повістка направляється рекомендованим листом з повідомленням про вручення разом із розпискою чи доставляється кур'єром [2].

В нормах ч. 7 ст. 128 ЦПК України передбачено дії суду в тих випадках, коли сторона не надала інформацію щодо електронної адреси. Тоді судова повістка направляється суб'єктам господарювання за адресою їх місцезнаходження чи місця проживання, якиміститься в Єдиному

державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, а фізичним особам за адресою їх місця проживання, що зареєстрована у законодавчо визначеному порядку [2].

Також, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду 21 березня 2019 року в рамках справи № 916/2349/17 досліджував питання належного повідомлення/направлення судової повістки стороні по справі. У пунктах 47, 48 постанови Верховної Палати Верховного Суду від 12 грудня 2018 року у справі № 752/11896/17-ц (провадження № 14-507цс18) вказано, що приписи ЦПК України як на момент ухвалення заочного рішення, так і на момент розгляду справи Великою Палатою Верховного Суду не дозволяють прийти висновку, що повернення повістки про виклик до суду з вказівкою причини повернення «за закінченням терміну зберігання» є доказом належного інформування відповідача про час і місце розгляду справи [9].

Якщо, наприклад, місце перебування відповідача невідоме, то виклик у судові засідання здійснюється через публікацію оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України.

Варто зауважити, що для оцінки можливості та прийняття рішення про проведення заочного провадження, до матеріалів потрібно додати докази, які підтверджують факт належного повідомлення [52].

Третьою умовою заочного розгляду справи відповідно до ч. 1 ст. 280 ЦПК України є згода позивача на такий спосіб розгляду цивільної справи [2].

З огляду на це, можемо дійти висновку, що суд перед ухваленням рішення про заочний розгляд повинен проінформувати позивача про правові наслідки розгляду справи в заочного порядку і в звичайному.

Адже надання згоди на заочний розгляд спричиняє певні обмеження для позивача, які регламентовані ч. 3 ст. 280 ЦПК України. Зокрема, після надання згоди на заочний розгляд, позивач не може змінювати предмет та підставу позову чи розмір позовних вимог. В протилежному випадку суд

змушений буде відкласти справу та повідомити сторону відповідача про зміну таких вимог [2].

Варто зазначити, що норми чинного ЦПК не встановлюють форми надання згоди позивачем на заочний розгляд справи. Тому можемо дійти висновку, що ця згода може виражатись як в письмовому вигляді, так і висловлена в усному порядку, але якщо згода є усною, то вона має бути зафіксована в журналі судового засідання.

Разом з тим, чинним законодавством не врегульоване питання, які мають бути дії суду, якщо позивач не надав згоди на заочний розгляд справи. Адже згода позивача є обов'язковою умовою для заочного розгляду справи. З огляду на це вбачається, що ч. 4 ст. 223 ЦПК України суперечить ч. 1 ст. 280 ЦПК України. Такий висновок зроблений оскільки ч. 4 ст. 223 ЦПК України є імперативною і передбачає ситуацію, коли відповідач, належним чином повідомлений про судовий розгляд, двічі поспіль не з'явився за викликом суду. За такої ситуації суд повинен вирішити справу та прийняти по її суті заочне рішення на підставі тих даних та доказів, які містяться у справі [2].

Четверта умова, обов'язкова для заочного розгляду справи відповідно до норм ч. 1 ст. 280 ЦПК України, - відповідач не надав до суду відзив [2].

Відзив на позовну заяву новий інститут в цивільно-процесуальному праві. Визначення цього поняття та правової суті міститься в ч. 1 ст. 178 ЦПК України: «відзив – це документ по суті справи, у якому відповідач викладає свої заперечення проти позову».

Відзив має бути поданий відповідачем у строк, який визначений судом, але не менше ніж 15 днів з дати вручення ухвали про відкриття провадження у справі [2].

Отже, дослідивши основні умови для заочного розгляду цивільної справи можемо дійти висновку, що в нормах чинного ЦПК України міститься чотири передумови: відповідач повідомлений про час і місце проведення судового засідання в визначений законом спосіб; відповідач не з'явився без поважних причин або не повідомив про ці причини; відповідач

не подав відзив на позовну заяву; позивач не виступає проти заочного провадження. Лише наявність в сукупності всіх чотирьох умов дає змогу суду ухвалити заочне рішення.

Крім того, в ході дослідження нами було виявлено неузгодженість правових норм щодо ухвалення заочного рішення, а саме: ч. 4 ст. 223 ЦПК України суперечить ч. 1 ст. 280 ЦПК України. Тому, запропоновано доповнити ч. 4 ст. 223 ЦПК України фразою наступного змісту: «якщо позивач не заперечує проти заочного вирішення справи».

1.2. Порядок та особливості заочного розгляду цивільної справи

Заочний розгляд справи не є самостійною формою розгляду цивільної справи. Це особливий порядок вирішення цивільної справи за відсутності відповідача в порядку загального чи спрощеного позовного провадження.

Порядок заочного розгляду справи регламентований ч. 1 ст. 281 ЦПК України. Зокрема, суд постановляє ухвалу про заочний розгляд. Однак, ухваленню відповідної ухвали передуює етап перевірки наявності умов для проведення заочного розгляду [2].

Тож, розгляд справи по суті розпочинається наступним чином – у призначену дату і час проведення судового засідання головуючий суддя відкриває засідання і оголошує, яка справа розглядатиметься. Секретар судового засідання перевіряє, хто з учасників судового процесу з'явився в судове засідання, хто з учасників судового процесу бере участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, і доповідає про це головуючому. Саме на цьому етапі судового розгляду очевидним стає факт неявки відповідача в судове засідання. Так само відомими стають і інші умови, необхідні для заочного розгляду справи: причина неявки відповідача, чи належним чином він повідомлений, чи повідомив про причини неявки у судове засідання, чи подав відзив на позовну заяву [31].

При цьому, варто пам'ятати, що заочний розгляд справи є похідним від позиції позивача щодо згоди на заочний розгляд справи. Як ми вже зазначали суд обов'язково повинен роз'яснити позивачеві його право на розгляд справи в заочному порядку, і тільки отримавши таку згоду можна говорити про наявність четвертої обов'язкової умови [20].

Після перевірки наявності всіх чотирьох підстав заочного розгляду справи, які визначені в ч. 1 ст. 280 ЦПК України суд постановляє ухвалу [2]. Варто зазначити, що чинним цивільним процесуальним законодавством не регламентовану форму такої ухвали.

Тож, з аналізу правових норм, вбачається, що така ухвала може бути оформлена у двох формах. По-перше, у вигляді окремого документа. Відповідно ч. 4 та ч. 5 ст. 259 ЦПК України, ухвала у вигляді окремого процесуального документа ухвалюється у нарадчій кімнаті, підписується суддею та долучається до матеріалів справи.

Така ухвала за змістом має відповідати вимогам ч. 1 ст. 260 ЦПК України та складатись з:

- 1) вступної частини в якій зазначається дата і місце постановлення ухвали, найменування суду, прізвища та ініціалів судді (суддів), а також імен (найменувань) учасників справи;
- 2) описової частини із зазначенням питання, що вирішується ухвалою;
- 3) мотивувальної частини із зазначенням мотивів, з яких суд дійшов висновків, і закону, яким керувався суд, постановляючи ухвалу;
- 4) резолютивної частини, в якій викладаються висновки суду та зазначається строк і порядок набрання ухвалою законної сили та оскарження [2].

По-друге, ч. 4 ст. 259 ЦПК України визначено, що окрім ухвал, оформлених окремим документом, суд може приймати інші ухвали, не виходячи до нарадчої кімнати. Відповідно до ч. 5 ст. 259 ЦПК України такі ухвали заносяться до протоколу судового засідання [2].

Проте в узагальненні практики ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах Верховного Суду України наведено випадки, коли судді порушували вимоги законодавства щодо форми ухвали. Наприклад, у судовій практиці відомі випадки, коли судді взагалі не постановляли ухвалу або постановляли ухвалу про винесення у справі заочного рішення чи про розгляд справи за відсутності відповідача. На нашу думку, відсутність ухвали про заочний розгляд робить неможливим заочний розгляд справи в порядку, визначеному главою 11 ЦПК України і являються підставою для скасування рішення, ухваленого за результатами розгляду справи, яка розглядалась в заочному порядку [20].

Відповідно до ч. 1 ст. 261 ЦПК України ухвала набирає законної сили негайно після її проголошення. Варто зауважити, що ухвала про заочний розгляд справи не може бути оскаржена в апеляційному порядку окремо від рішення суду. Такий висновок зроблений нами на підставі ч. 1 ст. 353 ЦПК України [2].

Нормами чинного Цивільного процесуального кодексу України не встановлено також вимог щодо визначення моменту проголошення ухвали суду про заочний розгляд справи. На підставі вищенаведеного, а також провівши аналіз норм законодавства можемо дійти висновку, що така ухвала повинна бути прийнята в підготовчій частині провадження по справі. Адже відповідно до ч. 1 ст. 189 ЦПК України одним з завдань підготовчого провадження є остаточне визначення предмета спору, характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу [2]. Однак ухвалювати рішення про заочний розгляд слід не раніше, ніж суд з'ясує всі питання, пов'язані з наявністю обов'язкових умов та можливістю такого розгляду справи.

Процесуально важливим є питання щодо визначення кінцевого терміну для прийняття ухвали про заочний розгляд справи. Така ухвала має бути постановлена судом до початку розгляду справи по суті. Таке твердження міститься в узагальненні практики судами першої та апеляційної інстанції

процесуального законодавства при розгляді цивільних справ у порядку заочного розгляду від 01 вересня 2013 року [61].

Безпосередньо розгляд справи та прийняття рішення по справі у порядку заочного провадження, відповідно до норм ч. 2 ст. 281 ЦПК України відбувається за загальними правилами загального чи спрощеного позовного провадження, але з певними особливостями [2].

Виходячи з моделі заочного рішення, яка закріплена в нормах ЦПК України особливості заочного розгляду справи є незначними і головним чином обумовлені тим, що відповідач не бере участі у справі. Наприклад, відповідач не може надати усні пояснення, а крім того відсутня така стадія судового розгляду справи як судові дебати між сторонами [17].

Зважаючи на цю особливість деякі вчені юристи доходять висновку, що при заочному розгляді справи фактично відсутня змагальність сторін.

Зокрема суддя Деснянського районного суду м. Києва Валерія Бабко вважає, що заочне провадження спричиняє певне порушення прав людини і Конституції України, адже порушується принцип змагальності сторін [15].

Натомість, якщо проаналізувати норму ч. 4 ст. 223 ЦПК України визначає, що у випадку, коли відповідач, належним чином повідомлений про час та місце судового розгляду, двічі не з'явився в судове засідання, суд вирішує справу на підставі наявних у ній даних чи доказів (постановляє заочне рішення), то вбачається, що ця правова норма в імперативному порядку зобов'язує суд постановити заочне рішення і лише на підставі матеріалів та доказів, які є у справі.

З зазначено вище можемо зробити висновок, що суд приймає рішення не заслуховуючи думку не тільки відповідача, а й позивача. На нашу думку, процесуальних порушень при заочному розгляді справи немає, оскільки нормами ЦПК України надано рівні права сторонам спору. Тож, при заочному розгляді справи права сторін не порушуються. Без згоди позивача, заочного розгляду взагалі не буде. А відповідач має подвійну можливість оскаржити заочне рішення – безпосередньо в суді, який ухвалив рішення, а

якщо там залишена без задоволення його заява, то в апеляційній інстанції [71].

Ще однією особливістю заочного розгляду справи являється те, що у дослідженні матеріалів справи та доказів бере участь лише позивач. Однак перелік доказів, які досліджує суд, має повністю підтверджувати обставини викладені у позові [74, с. 272].

Відсутність у судовому засіданні відповідача та неможливість заслухати його пояснення зовсім не означає, що позовні вимоги будуть задоволені судом в повному обсязі, оскільки суд розглядає справу на підставі наявних в ній доказів і в разі недоведеності обставин позову суд може відмовити у позові або задовольнити його лише у тій частині, що доведена доказами і матеріалами справи.

Відповідно до ч. 1 ст. 228 ЦПК України з'ясування обставин цивільної справи, на які посиляється позивач та дослідження доказів, поданих на обґрунтування позовних вимог відбувається одразу після вступного слова лише позивача, оскільки відповідач участі у розгляді справи по суті у заочному провадженні не приймає [2].

В першу чергу суд заслуховує пояснення позивача. Якщо у справі беруть участь треті особи, то суд заслуховує їх пояснення як учасників справи, а також надані цими особами докази.

Якщо на підтвердження матеріалів справи необхідно заслухати показання свідків, то суд проводить допит свідків у відповідності до вимог ст. 230-234 ЦПК України.

В ході розгляду справи суд зобов'язаний ознайомитись з письмовими та електронними доказами, а також оглянути речові докази. Письмові докази оголошуються в судовому засіданні з урахуванням вимог ст. 235-236 ЦПК України. Речові та електронні докази оглядаються чи в інший спосіб досліджуються судом, а також пред'являються для ознайомлення всім учасникам справи. У разі необхідності – огляд цих доказів здійснюють експерт, спеціаліст чи свідок [2].

Якщо під час розгляду справи виникає потреба призначити експертизу, то суд у встановленому порядку повинен це зробити. Висновок експерта може бути оголошений в судовому засіданні. Для роз'яснення і доповнення висновку учасники справи та суд мають право ставити експерту додаткові питання. В такому випадку, у відповідності до ч. 4 ст. 239 ЦПК України письмові роз'яснення і доповнення до висновку мають бути підписані експертом та додані до матеріалів справи.

Коли всі обставини справи судом з'ясовані та підтверджені доказами, головуючий суддя відповідно до ч. 1 та ч. 3 ст. 241 ЦПК України дає можливість позивачу надати додаткові пояснення, заслухавши які суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин справи та перевірки їх доказів [2].

Зважаючи, що наступна стадія процесу розгляду справи, а саме судові дебати у заочному провадженні відсутня, то після цього з'ясування обставин справи суд видається до нарадчої кімнати для ухвалення заочного рішення.

Заочне рішення, як і рішення, що постановляється судом при розгляді справи у загальному порядку, є актом правосуддя, а отже відповідно до ст. 282 ЦПК України за формою і змістом воно має відповідати загальним вимогам, які встановлені для судового рішення ст. 263, ст. 265 ЦПК України [2].

Зокрема, заочне рішення має ґрунтуватись на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

За змістом заочне рішення має відповідати вимогам, визначеним нормами ст. 265 ЦПК України та складатись з чотирьох частини: вступної, описової, мотивувальної і резолютивної.

Варто зауважити, що відповідно до норм ст. 282 ЦПК України в заочному рішенні обов'язково має бути вказано строк і порядок подання заяви про його перегляд [2].

Виходячи з вищевикладеного у Постанові № 14 Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. «Про судові рішення у цивільній справі»

містяться окремі роз'ярення положень щодо заочного рішення. Зокрема, у постанові вказується, що заочне рішення є різновидом судового рішення і тому при заочному розгляді справи складання повного рішення, яке слід називати заочним, може бути відкладено [11]. Разом з тим, відповідно до ч. 5 ст. 272 копія судового рішення учасникам справи, які не були присутні в судовому засіданні надсилається протягом двох днів з дня його складання у повному обсязі в електронній формі у порядку, визначеному законом, - у випадку наявності у особи офіційної електронної адреси, або рекомендованим листом з повідомленням про вручення - якщо така адреса відсутня.

Обчислення даного строку провадиться за загальними правилами обчислення та перебігу процесуальних строків, тобто з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок [2].

Отже, проаналізувавши порядок та особливості заочного розгляду справи можемо дійти висновку, що за наявності підстав для такого розгляду суд постановляє ухвалу про заочний розгляд справи. Загалом сам розгляд справи та прийняття рішення відбуваються за загальними правилами загального чи спрощеного позовного провадження, але з певними особливостями.

Виходячи з моделі заочного розгляду, яка закріплена в цивільному процесуальному законодавстві України особливості заочного розгляду справи є незначними і головним чином обумовлені тим, що відповідач не бере участі у справі. Особливим є порядок перегляду та скасування заочного рішення, який ми будемо досліджувати у наступному розділі.

Дослідивши поняття та особливості заочного розгляду цивільної справи нами було зроблено наступні висновки.

По-перше, проаналізувавши підходи до визначення поняття «заочного розгляду цивільної справи» дійшли висновку, що в науковій літературі є декілька підходів до його розуміння. На підставі проведеного аналізу нами

було запропоновано наступне визначення поняття «заочний розгляд цивільної справи» – це особливий порядок розгляду та вирішення цивільної справи, який проводиться за умови неявки у судові засідання відповідача, який повідомлений про проведення судового засідання у належний спосіб, або неповідомлення про причини нез'явлення, за відсутності заперечень позивача та завершується ухваленням судового рішення, яке називається заочним.

По-друге, проаналізувавши моделі заочного провадження, які існують в світі було визначено, що заочний розгляд має подвійну мету та дозволяє урівноважити процесуальні права сторін у справі. По-перше, позивач може отримати рішення суду по суті справи у визначені законом строки, навіть якщо відповідач ігнорує судовий розгляд та намагається його затягнути. По-друге, відповідач може в спрощеному порядку переглянути рішення суду у випадку, якщо він має поважні причини нез'явлення до суду.

По-третє, дослідивши підходи науковців та законодавця до визначення умов заочного розгляду справи, сформульовано чотири обов'язкові умови, наявність яких обов'язкова для такого розгляду: відповідач повідомлений про дату, час і місце проведення судового засідання у належний спосіб; відповідач не має поважних причин неявки або не повідомив такі причини; відповідач не надав суду відзив на позов; позивач не виступає проти заочного слухання справи.

По-четверте, проаналізувавши судову практику визначено, що при наявності всіх вищезазначених передумов для проведення заочного розгляду, суд повинен постановити ухвалу про заочний розгляд справи.

По-п'яте, на підставі аналізу норм чинного ЦПК України визначено, що зазвичай заочний розгляд цивільної справи проводиться за правилами загального чи спрощеного позовного провадження, але з певними особливостями. Крім того, в ході дослідження нами було виявлено неузгодженість правових норм щодо ухвалення заочного рішення, а саме: ч. 4 ст. 223 ЦПК України суперечить ч. 1 ст. 280 ЦПК України. тому, було

запропоновано доповнити ч. 4 ст. 223 ЦПК України фразою наступного змісту: «якщо позивач не заперечує проти заочного вирішення справи».

РОЗДІЛ II

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ В ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

2.1. Можливість заочного розгляду цивільної справи у порядку спрощеного позовного провадження

В своєму дослідженні нами вже було визначено поняття «заочний розгляд справи» – це особливий порядок розгляду та вирішення цивільної справи, який проводиться за умови нез'явлення у судові засідання відповідача, який повідомлений про проведення судового засідання у належний спосіб, або неповідомлення про причини нез'явлення, за відсутності заперечень позивача та завершується ухваленням судового рішення, яке називається заочним [68, с. 374].

Надалі в своєму дослідженні ми проаналізуємо мету і порядок проведення спрощеного позовного провадження, а також можливість заочного розгляду цивільної справи в такому порядку.

Згідно вимог ч. 2 ст. 281 ЦПК України, порядок заочного розгляду справи і ухвалення рішення проводяться за правилами загального чи спрощеного позовного провадження [2].

Спрощене провадження є одним з видів позовного провадження. Проте, відповідно до вимог ч. 4 ст. 19 ЦПК України спрощене позовне провадження застосовується для розгляду лише певних категорій справ, зокрема:

- 1) малозначних справ;
- 2) щодо трудових відносин;
- 3) щодо надання дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України одному з батьків, який проживає окремо від дитини та у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів, але відмовлено другим із батьків у наданні нотаріально посвідченої згоди на виїзд;

4) незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи [2].

Виходячи зі змісту вищевказаної норми права, можемо зробити висновок, що включення до норм цивільно-процесуального законодавства такої форми судового розгляду як спрощене позовне провадження має мету досить подібну до мети заочного розгляду справи, а саме: пришвидшити вирішення справи, застосовуючи більш спрощену форму судового розгляду справи, аніж загальний порядок.

Варто зазначити, що в нормі ч. 1 ст. 274 ЦПК міститься майже тотожний перелік справ, які можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження.

При дослідженні підстав розгляду справи у спрощеного порядку важливо визначитись з поняттям малозначні справи. Варто зазначити, що відповідно до ч. 6 ст. 19 ЦПК України малозначними визначаються справи:

- 1) в яких ціна позову не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- 2) незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, що підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує 500 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [2].

Таким чином, проаналізувавши вищезазначену норму можемо дійти висновку, що законодавець розрізняє малозначні справи у вузькому розумінні, які відносяться до таких за ціною позову та справи незначної складності, які визначаються малозначними судом [24].

Чинним цивільно-правовим законодавством визначена ще одна категорія справ, які можуть бути розглянуті в порядку спрощеного провадження. Так, відповідно до ч. 2 ст. 274 ЦПК України в порядку спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у частині четвертій цієї статті [2].

Тобто, законодавець застосовує диспозитивний принцип для суду щодо вибору справ для розгляду в порядку спрощеного позовного провадження. Отже, у спрощеному порядку можуть розглядатися не тільки малозначні, а і будь-які цивільні справи, стосовно яких немає прямої вказівки щодо обов'язковості розгляду в загальному порядку [26].

Відповідно до норм ст. 277 ЦПК України суд вирішує питання про розгляд справи в порядку спрощеного позовного провадження в ухвалі про відкриття провадження [2]. Разом з тим, нормами ЦПК України не визначено такої процесуальної дії як віднесення справи до малозначної. В ухвалі про відкриття провадження суд указує якою буде процедура розгляду справи - загальна чи спрощена (п. 4 ч.2 ст.187 ЦПК), але обов'язку вказувати, що справа є малозначною немає.

Відповідно до норм ч. 5 ст. 279 ЦПК України, суд розглядає справу в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін на підставі матеріалів, які є у справі, але якщо немає клопотання будь-якої зі сторін про інше. Якщо сторона подала відповідне клопотання або за ініціативою суду розгляд справи може проводитись з повідомленням (викликом) сторін в судовому засіданні [2].

Тож, можемо зробити висновок, що норми ч. 5 ст. 279 ЦПК України визначають два можливі способи розгляду справи в порядку спрощеного провадження:

- 1) без повідомлення сторін, тобто без проведення судового засідання;
- 2) з повідомленням сторін та проведенням судового засідання.

Виходячи зі змісту вищезазначеної правової норми, за загальним правилом у порядку спрощеного провадження суд розглядає справи саме без проведення судового засідання. Таким чином, прослідковується аналогія з «письмовим» провадженням [23].

Натомість розгляд справи у судовому засіданні можливий лише за клопотанням сторін. Відповідно до ч. 7 ст. 279 ЦПК України таке клопотання

відповідач має подати в строк для подання відзиву, а позивач – разом з позовом або не пізніше 5 днів з дня отримання відзиву [2].

Більше того, відповідно до положення ч. 6 ст. 279 ЦПК України суд має право відмовити в задоволенні клопотання сторони про розгляд справи в загальному порядку в судовому засіданні за наявності одночасно двох умов:

- 1) предметом позову є стягнення грошової суми, розмір якої не перевищує 100 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- 2) характер спірних правовідносин та предмет доказування у справі не вимагають проведення судового засідання з повідомленням сторін для повного та всебічного встановлення обставин справи [2].

Виходячи з характеру справ, які можуть бути предметом розгляду спрощеного позовного провадження, враховуючи визначення поняття «малозначна справа», регламентованого п. 1 ч. 6 ст. 19 ЦПК України, у порядку спрощеного провадження може бути розглянута, наприклад, значна частина справ про стягнення заборгованості за кредитними договорами [37].

За інформацією суддів, зокрема судді Ленінського районного суду м. Дніпропетровська А. Нижного, у цій категорії справ відповідачі переважно не з'являються у судові засідання, а тому у попередні роки розгляд справи часто завершувався ухваленням заочного рішення. Тож, закріплення в нормах законодавства можливості прийняття рішення в порядку спрощеного позовного провадження без участі сторін, на нашу думку, являється виправданим та необхідним для ефективного та швидкого вирішення цивільних спорів [50].

В узагальненні судової практики по спрощеному позовному провадженню в судах першої інстанції та Апеляційному суді Харківської області, яка підготовлена на виконання листа Верховного Суду Касаційного цивільного суду від 19.07.2018 року вих. № 1913/0/208-18, йдеться про те, що час існування інституту спрощеного позовного провадження у цивільному процесуальному законодавстві він проявив себе як достатньо ефективний з точки зору оперативності судового розгляду та захисту цивільних прав осіб,

оскільки було вилучено складні процесуальні процедури для справ, в яких вони не є необхідними. При цьому зазначений інститут здатний істотно полегшити виконання завдань судочинства та дотримання принципу справедливого і неупередженого судового розгляду проголошеному у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [63]. Таким чином, вбачається, що заочний розгляд цивільної справи як інститут цивільного процесуального права України являється дуже важливим, тому його потрібно вдосконалювати.

Отже, проаналізувавши мету і порядок проведення спрощеного позовного провадження можемо зробити висновок, що основною метою розгляду справ у спрощеному провадженні є швидке вирішення будь-яких цивільних справ, крім тих для вирішення яких цивільним процесуальним законодавством передбачений загальний порядок розгляду. Крім того, за загальним правилом, у порядку спрощеного провадження розгляд справи проводиться без повідомлення сторін і проведення судового засідання.

Враховуючи, що норми чинного законодавства передбачають одночасно можливість розгляду справ у порядку спрощеного провадження, а також можливість заочного розгляду справи, для досягнення мети та завдань даного дослідження потрібно проаналізувати чи можливе ухвалення заочного рішення у справі, яка розглядається у порядку спрощеного провадження. Особливим чином потрібно дослідити можливість заочного розгляду справи у порядку спрощеного провадження без повідомлення сторін.

Як ми вже зазначали, враховуючи вимоги цивільного процесуального законодавства, прийняття заочного рішення можливе як в порядку загального, так і спрощеного позовного провадження (ч. 2 ст. 281 ЦПК України). Проте, в ч. 1 ст. 280 ЦПК України передбачено, що заочний розгляд справи можливий лише за наявності в сукупності чотирьох умов, зокрема, до них належать такі: відповідач повідомлений належним чином про дату, час і місце судового засідання та при цьому не з'явився в судове

засідання без повідомлення причин або у разі, якщо ці причини є неповажними [2].

З вищезазначеного вбачається, що в цивільно-процесуальному кодексі існує неузгодженість правових норм, адже відповідно до ч. 5 ст. 279 ЦПК України за загальним правилом у порядку спрощеного позовного провадження справа розглядається без повідомлення сторін.

Очевидним є те, що в такому випадку відповідач не повідомляється про дату, час і місце судового засідання та не може з'явитись у судові засідання, яке не проводиться, а тому з формальних причин виконання двох перших умов заочного розгляду справи являється неможливим. Таким чином, можливість проведення заочного розгляду справи фактично ставиться у залежність від умов, які завідомо не можуть бути виконані [50].

З огляду на вище зазначене, у правозастосовній практиці виникає проблема щодо неможливості прийняття заочного рішення у порядку спрощеного позовного провадження.

Проаналізувавши судову практику можемо зробити висновок, що судді не беруть до уваги виявлені нами в ході дослідження суперечності правових норм і приймають заочні рішення у порядку спрощеного позовного провадження.

Наприклад, заочним рішенням Краснокутського районного суду Харківської області від 03 квітня 2018 року по справі № 627/15/18 задоволено позовні вимоги про відшкодування матеріальних збитків, завданих внаслідок вчинення кримінального правопорушення в розмірі 9000,00 грн. Провадження у даній справі було відкрито 23 січня 2018 року та вирішено розглядати справу в порядку спрощеного позовного провадження, оскільки справа є малозначною [5].

Заочним рішенням Фрунзенського районного суду м. Харкова від 23 квітня 2018 року по справі № 645/766/18 задоволено позовні вимоги КП «Харківводоканал», стягнуто з солідарно заборгованість за надані комунальні послуг в розмірі 23891,43 грн. Провадження у даній справі було

відкрито 23 березня 2018 року вирішено розглядати справу в порядку спрощеного позовного провадження, оскільки справа є малозначною [7].

Також, в судовій практиці є справи, про спрощену процедуру розгляду яких заявлено позивачем. Наприклад, ухвалою Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 27 грудня 2017 року по справі № 629/4327/17 задоволено клопотання представника позивача про розгляд справи про усунення перешкод у користуванні житловим приміщенням в порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення осіб у справі. Заочним рішенням Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 18 січня 2018 року позовні вимоги задоволено [6].

На нашу думку, такий підхід суддів під час прийняття заочного рішення суперечить вимогам ч. 1 ст. 280 ЦПК України та може стати підставою для скасування в апеляційній інстанції через порушення норм процесуального права.

Таким чином, буквальне тлумачення умов заочного розгляду справи, які наведені в ст. 280 ЦПК України дає підстави зробити висновок, що суд повинен ухвалювати звичайне, а не заочне рішення у цивільній справі, яка розглядалась у порядку спрощеного провадження без повідомлення сторін. Разом з тим, в такому випадку можуть бути порушені права відповідача, який маючи поважні причини не подав відзив або докази по справі, оскільки для оскарження заочного рішення передбачений спеціальний порядок. Натомість звичайне рішення суду може бути оскаржене лише до апеляційного суду [21].

Отже, дослідивши можливість заочного розгляду цивільної справи в спрощеному порядку, ми дійшли висновку, що спрощене позовне провадження має мету подібну до мети заочного розгляду справи, зокрема покликане пришвидшити вирішення будь-яких цивільних справ, крім тих для вирішення яких цивільним процесуальним законодавством передбачений загальний порядок розгляду. Крім того, за загальним правилом, у порядку спрощеного провадження розгляд справи проводиться без повідомлення сторін і проведення судового засідання. В зв'язку з чим в чинному цивільно-

процесуальному законодавстві існує неузгодженість правових норм, які регулюють порядок прийняття заочного рішення у порядку спрощеного провадження без повідомлення сторін, що створює проблемні питання у судовій практиці та може спричинити скасування судових рішень в апеляційній інстанції в зв'язку з порушенням норм процесуального права.

2.2. Порядок оскарження та скасування заочного рішення у цивільній справі

Заочне провадження відповідно до ЦПК України є особливим інститутом розгляду та вирішення цивільної справи за відсутності відповідача. Нами було визначено, що його розглядають як додаткову гарантію для позивача уникнути зловживань зі сторони відповідача своїми процесуальними правами, зокрема для усунення факторів затягування процесу. Проте на практиці трапляються випадки, коли розгляд справ у порядку заочного провадження не спрощує, а навпаки ускладнює процес - дає можливість прийняти рішення без врахування позиції відповідача, а іноді з порушенням його прав. Саме тому, на нашу думку, для однакового захисту процесуальних прав обох сторін судового процесу чинним законодавством було передбачено особливий спрощений порядок перегляду заочного рішення за заявою відповідача, причому тим судом, який ухвалив таке рішення (ч. 1 ст. 284 ЦПК України).

На відміну від відповідача, позивач права на перегляд судового рішення позбавлений. У разі незгоди з заочним рішенням суду, відповідно до ч. 2 ст. 288 ЦПК України, він має право його оскаржити в загальному порядку, тобто подати апеляційну скаргу [2].

Але наслідки подання відповідних заяв відповідачем та позивачем будуть різні. У випадку оскарження заочного рішення відповідачем, розгляд заяви про перегляд такого рішення здійснюється тим самим судом першої інстанції, який ухвалив заочне рішення. Крім того, у разі скасування заочного

рішення, справа розглядається з початку у тому самому суді першої інстанції [13].

Варто зазначити, що відповідач також може оскаржити заочне рішення в загальному порядку до апеляційного суду, але лише у випадку, якщо його заява про перегляд судового рішення буде залишена судом без задоволення (ч. 4 ст. 287 ЦПК України) [2]. Тобто, лише після проходження етапу можливого перегляду заочного рішення.

Натомість, апеляційний розгляд справи за заявою позивача або відповідача у випадках, передбачених ч. 4 ст. 287 ЦПК України проводиться апеляційним судом, який вже не з'ясовує причини неявки відповідача у судові засідання та вплив наданих ним доказів на вирішення справи по суті, а перевіряє законність та обґрунтованість рішення суду першої інстанції [18, с. 45].

З огляду на вищезазначене можемо дійти висновку, що правова природа процесу перегляду заочного рішення та апеляційного оскарження такого рішення є різною. Так, під час звернення із заявою про перегляд заочного рішення, відповідач обґрунтовує, що заочне рішення є хибним, оскільки суд не зміг всебічно оцінити пояснення та докази, які могли бути ним надані, у разі особистої присутності в залі судового засідання. Саме тому перегляд заочного рішення здійснюється тим самим судом першої інстанції, що ухвалив заочне рішення, а не вищестоящим.

Натомість мета апеляційного оскарження інша. У апеляційній інстанції заявник обґрунтовує чому заочне рішення є незаконним та які норми матеріального чи процесуального права були порушені або які обставини справи були невраховані судом першої інстанції [44, с. 54].

Надалі більш детально розглянемо порядок перегляду заочного рішення суду. Як нами вже було зазначено, відповідно до ч. 1 ст. 284 ЦПК України заочне рішення переглядається за заявою відповідача. Законодавець визначив, що форма такої заяви має бути письмова (ч. 1 ст. 284 ЦПК України).

Відповідно до ч. 2 ст. 284 ЦПК України подається така заява відповідачем у тридцятиденний строк з дня проголошення судом заочного рішення [2].

Строк на звернення до суду з заявою про перегляд заочного рішення може бути поновлений відповідачу у двох випадках:

- 1) якщо повне заочне рішення суду не було йому вручене у день проголошення та якщо відповідна заява подана до суду в строк двадцять днів з дня вручення повного заочного рішення суду (ч. 3 ст. 284 ЦПК України);
- 2) строк пропущений з інших поважних причин (ч. 4 ст. 284 ЦПК України).

Порядок поновлення процесуальних строків визначений ст. 127 ЦПК України. Зокрема, заява про поновлення строку розглядається тим же судом, до якого подається заява про перегляд заочного рішення. При чому відповідно до ч. 4 ст. 127 ЦПК України подаються ці дві заяви одночасно [2].

За результатами розгляду заяви про поновлення процесуального строку суд може її як задовольнити, так і відмовити, про що проголошує відповідну ухвалу.

Відповідно до ч. 6 ст. 127 ЦПК України, у разі винесення ухвали про відмову в поновленні пропущеного строку на подання заяви про перегляд заочного рішення, така ухвала повинна бути надіслана відповідачу не пізніше наступного дня, та може бути оскаржена в загальному порядку до суду апеляційної інстанції [2].

Зміст заяви про перегляд заочного рішення повинен відповідати вимогам, визначеним в ч. 2 ст. 288 ЦПК України. Зокрема, вона повинна бути в обов'язковому порядку містити загальні дані:

- 1) найменування суду, який ухвалив заочне рішення;
- 2) інформація про відповідача або його представника (ім'я чи найменування), який подає заяву, їх місце проживання або місцезнаходження та номер засобів зв'язку;
- 3) клопотання про перегляд заочного рішення;

4) перелік доданих до заяви матеріалів.

Крім того, в цій же правовій нормі міститься вимога до відповідача обґрунтувати необхідність та доцільність перегляду заочного рішення, довівши доцільність такого перегляду.

Зокрема в ч. 2 ст. 288 ЦПК України міститься вимога до відповідача в обов'язковому порядку викласти обставини, які можуть підтвердити, що причини його неявки в судові засідання та/або неповідомлення їх суду, а також причини неподання відзиву є поважними та надати відповідні докази про це. А також, відповідач повинен надати докази, якими він аргументує свої заперечення проти вимог позивача [2].

Тобто, суд має пересвідчитись, що участь відповідача у справі є важливою для вирішення цивільного спору по суті і без повторного розгляду справи його законні права та інтереси будуть порушені [8, с. 48].

До письмової заяви додаються докази, на які посилається відповідач в тексті заяви про перегляд заочного рішення та документ про сплату судового збору (ч. 6, ч. 7 ст. 288 ЦПК України).

Також, потрібно додати копії заяви та копії усіх додатків до неї за кількістю учасників справи [2].

Відповідно до ч. 8 ст. 288 ЦПК України неналежно оформлена заява про перегляд заочного рішення за правилами ст. 185 ЦПК України залишається без руху, про що суддя виносить відповідну ухвалу. Разом з тим, в ухвалі вказуються недоліки та надається строк для їх усунення. Якщо відповідач у визначений строк усуне всі вказані недоліки, то заява про перегляд заочного рішення вважається поданою в день її первинного подання до суду. В іншому випадку заява буде вважатись неподаною і повертається заявнику. Відповідно до ч. 6 ст. 185 ЦПК України про повернення заяви суд постановляє ухвалу. Така ухвала може бути оскаржена в загальному порядку, передбаченому цивільним процесуальним законодавством через апеляційну інстанцію [38, с. 30].

Якщо заява оформлена належним чином, суд її приймає. Відповідно до ч. 1 ст. 286 ЦПК України після прийняття заяви суд невідкладно надсилає її копію та копії додатків до неї іншим учасникам справи. Строк для розгляду заяви визначений ч. 2 ст. 286 ЦПК України та становить 15 днів з дня її надходження [2].

Оскільки заява про перегляд заочного рішення розглядається в судовому засіданні, одночасно з надісланням копії заяви та доданих до неї документів суд повідомляє учасникам про дату, час і місце проведення засідання по розгляду заяви про перегляд заочного рішення.

Відповідно до ч. 2 ст. 287 ЦПК України, у визначений час головуєчий суддя відкриває судові засідання та з'ясовує, хто з учасників справи з'явився, встановлює їх особу, перевіряє повноваження представників, після чого повідомляє зміст заяви і з'ясовує думку сторін та інших учасників справи щодо вимог про перегляд заочного рішення [2].

Важливо зауважити, що неявка будь-якої із сторін, яка була належним чином повідомлена про дату, час і місце засідання, не перешкоджає розгляду заяви про перегляд заочного рішення [40, с. 96].

За результатами розгляду заяви про перегляд заочного рішення суд відповідно до ч. 3 ст. 287 ЦПК України постановляє ухвалу в якій може реалізувати одне з повноважень: залишити заяву без задоволення або скасувати заочне рішення і призначити справу до розгляду за правилами загального чи спрощеного позовного провадження.

Відповідно до норм чинного цивільного процесуального законодавства ухвала про залишення заяви без задоволення не може бути оскаржена в апеляційному порядку, оскільки вона не включена до ч. 1 ст. 353 ЦПК України, яка регламентує перелік ухвал суду, які можуть бути оскаржені окремо від рішення суду першої інстанції про справі [2].

На нашу думку, така позиція законодавця цілком слушна, оскільки у разі залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення, відповідач може оскаржити не цю ухвалу, а безпосередньо заочне

рішення. Строк на апеляційне оскарження заочного рішення в такому випадку відраховується з дати винесення ухвали про залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення.

Скасування заочного рішення відповідно до ч. 1 ст. 288 ЦПК України можливе за наявності наступних двох умов:

- 1) причини неявки в судове засідання та неподання відзиву є поважними, а відповідач не міг завчасно повідомити про них суд;
- 2) відповідач має докази, які мають істотне значення для правильного вирішення справи та можуть вплинути на ухвалене заочне рішення.

В узагальненні практики судами першої та апеляційної інстанції процесуального законодавства при розгляді цивільних справ у порядку заочного розгляду, що підготовлене Апеляційним судом м. Києва 01.09.2013 р. до поважних причин неявки можуть бути віднесені хвороба, тривале відрядження, інші обставини, що об'єктивно перешкоджають явці в судове засідання, які, безумовно, повинні бути підтверджені відповідними доказами, які додаються до заяви про перегляд заочного рішення [61].

Крім того, відповідач має навести докази, які мають істотне значення для справи, та можуть спричинити до ухвалення рішення, протилежного ухваленому повністю або частково, або до його зміни.

На підставі аналізу зазначеної правової норми можемо зробити висновок, що наявність цих двох умов повинна бути у сукупності, а за відсутності хоча б однієї з них заочне рішення скасуванню не підлягає.

Варто зазначити, що судова практика повністю підтверджує наш висновок. Наприклад, в Ухвалі Ленінського районного суду м. Миколаєва від 01.08.2019 року у справі №489/345/15-ц суд дійшов висновку, що заявник має поважні причини відсутності при розгляді справи по суті, разом із цим, заявником не надано жодних належних та допустимих доказів, що мають істотне значення для правильного вирішення справи [51].

З огляду на зазначене суд вважає, що підстави для скасування заочного рішення і призначення справи до розгляду за правилами загального чи

спрощеного позовного провадження відсутні, а тому у задоволенні заяви слід відмовити.

Подібного висновку дійшов суддя Сумського районного суду Сумської області по справі № 587/912/18-ц від 09.08.2019 року. В ухвалі суду зазначено, що дослідивши заяву про перегляд заочного рішення, матеріали справи, суд приходить до висновку про те, що в заяві відсутні посилання на будь-які докази, які мають істотне значення для справи і які не були досліджені судом при винесенні заочного рішення [11].

Таким чином, оскільки підставами скасування заочного рішення є поважність неявки в судове засідання відповідача та наявність істотних доказів у справі в обґрунтування заперечень проти вимог позивача, за відсутності зазначених обставин, суд не вбачає законних підстав для скасування заочного рішення, отже, у задоволенні заяви про перегляд заочного рішення відповідача слід відмовити.

Хоча в практиці ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах, підготовленому Верховним Судом України зазначається, що траплялись випадки, коли суди скасовували заочне рішення і призначали справу до нового розгляду лише на підставі того, що був встановлений факт поважності причин неявки відповідача у судове засідання під час розгляду справи по суті, при цьому суд не з'ясовував докази, які наведені відповідачем та можуть вплинути на ухвалене заочне рішення. У зв'язку з цим, більшість ухвалених рішень після скасування заочного рішення є аналогічними [20].

Варто зазначити, що скасування заочного рішення не означає вирішення справи на користь відповідача. Справа повинна бути розглянута по суті заново і з самого початку. У даному відношенні процедура заочного провадження має подібність із інститутом перегляду справ за нововиявленими обставинами [13].

Однак, нормами цивільного процесуального законодавства прямо не передбачено, у якому складі суд повинен повторно розглядати справу після скасування заочного рішення. В зв'язку з цим виникають суперечності.

Серед науковців існує дві правові позиції. Прихильники першої вважають, що повторний розгляд справи має здійснюватись новим складом суду. В обґрунтування своєї позиції вони наводять ч. 1 ст. 37 ЦПК України відповідно до якої суддя, який брав участь у вирішенні справи в суді першої інстанції, не може брати участі в розгляді цієї самої справи в апеляційній та касаційній інстанції, а також у її новому розгляді судом першої інстанції після скасування рішення суду або ухвали про закриття провадження у справі [20].

Прихильники другої позиції, зокрема Лупесник Д.Д., мають протилежну думку. Аналізуючи ч. 1 ст. 284 ЦПК України, вони вважають, що новий розгляд справи повинен проводити той самий склад суду, який ухвалив заочне рішення. На його думку, вирішення справи тим самим суддею більш доцільне, оскільки він вже знає обставини справи і зможе швидше зорієнтуватися та вирішити її при повторному розгляді [39, с.20].

Разом з тим, зі змісту ст. 37 ЦПК України випливає висновок, що повторна участь судді є недопустимою під час нового розгляду справи, якщо рішення суду скасоване судом вищої інстанції та направлене на новий розгляд до суду першої інстанції [2].

На нашу думку, норма щодо неприпустимості участі судді в розгляді однієї і тієї ж справи є однією з гарантій неупередженого й об'єктивного розгляду справи. Тому ми підтримуємо позицію, що новий розгляд справи повинен проводитись новим складом суду.

Крім того, в своєму дослідженні ми вже вказували, що новий розгляд справи після скасування заочного рішення за своєю правовою природою дещо схожий на повторний розгляд справи в зв'язку з нововиявленими обставинами.

В ч. 5 ст. 37 ЦПК України прямо передбачено, що суддя не може брати участі у розгляді заяви про перегляд справи за нововиявленими обставинами, якщо він брав участь у вирішенні справи, рішення по якій було в подальшому скасовано судом вищої інстанції [2].

Саме тому, для усунення існуючих в наукових колах суперечностей пропонуємо доповнити ст. 37 ЦПК України окремою частиною наступного змісту: «Суддя, який брав участь у заочному розгляді справи, рішення в якій було в подальшому скасовано, не може брати участі у розгляді заяви про перегляд заочного рішення суду у цій справі».

Варто зазначити, що більшість практикуючих юристів вважає процедуру перегляду заочного рішення не доцільною, адже вона лише затягує момент набрання рішенням законної сили. На практиці може виникнути ситуація, коли у відповідача відсутні поважні причини неявки у судові засідання або неподання відзиву, натомість він не погоджується з рішенням суду за змістом і має за мету скасування рішення судом вищої інстанції в зв'язку з порушенням норм матеріального чи процесуального права. Проте, навіть якщо фактично мають місце порушення норм матеріального або процесуального права, тобто є всі законні підстави для оскарження заочного рішення до суду апеляційної інстанції, відповідач не має права подати апеляційну скаргу на загальних підставах [71].

Він зобов'язаний спочатку звернутися до суду першої інстанції з заявою про перегляд заочного рішення, результат розгляду якої буде прогнозований та ухвалений не на користь відповідача. Лише після цього, отримавши ухвалу про відмову у перегляді заочного рішення, відповідач може звертатися до апеляційної інстанції [2].

У зв'язку з цим Луспеник Д. Д. запропонував надати на законодавчому рівні відповідачеві право щодо вибору порядку оскарження заочного рішення, а саме шляхом подачі заяви про його перегляд або шляхом оскарження у загальному порядку, тобто через суд вищої інстанції [39, с. 97].

Ми погоджуємось з такою правовою позицією та пропонуємо ст. 288 ЦПК України доповнити окремою частиною наступного змісту:

«За відсутності у відповідача умов для скасування заочного рішення, передбачених ч. 1 цієї статті, відповідач має право оскаржити заочне рішення в загальному порядку, встановленому цим Кодексом».

Неоднозначно в чинному цивільному процесуальному законодавстві визначено наслідки неявки відповідача у судові засідання, яке призначене для нового розгляду справи після скасування заочного рішення.

Відповідно до ч. 3 ст. 288 ЦПК України лише визначено, що повторне заочне рішення і позивач, і відповідач можуть оскаржити лише в загальному порядку [2].

На нашу думку, ця норма є дуже важливою та актуальною на практиці. Однак, з її змісту вбачається відсутність можливості спеціального порядку оскарження, який передбачений для заочного рішення зі сторони відповідача. А це в свою чергу суперечить цілям заочного провадження.

З іншої сторони, можливість повторно розглядати справу в порядку заочного провадження є гарантією захисту прав позивача у випадку, коли відповідач навіть після скасування першого заочного рішення знову не з'явиться у судові засідання.

Зважаючи на вищезазначене, на нашу думку, не потрібно називати таке рішення заочним, оскільки воно не має основної характерної ознаки, притаманної заочному рішення – особливий порядок його оскарження відповідачем.

Також постановою у справі № 6-247цс15 від 23.12.2015 Верховний Суд висловив правову позицію щодо стягнення заборгованості за кредитним договором. Повторне заочне рішення може бути оскаржене в загальному порядку.

Відповідно до ч. 3 ст. 232 ЦПК України позивач і відповідач можуть звернутися з відповідною скаргою до суду на загальних засадах. Наявність права на апеляційне оскарження повторного заочного рішення означає можливість ухвалення такого рішення відповідно до загальних законодавчих вимог, які визначають умови заочного рішення та процедуру розгляду в заочному порядку [8].

Щодо звичайного порядку оскарження, який передбачений цивільно-процесуальним законодавством, то він реалізується сторонами шляхом подання апеляційної скарги.

Апеляційна скарга на рішення суду відповідно до ч. 1 ст. 354 ЦПК України подається у тридцяти денний строк з дня його проголошення [2].

Якщо в судовому засіданні було оголошено не повне судове рішення або розгляд справи відбувався без повідомлення сторін, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.

Якщо повне рішення суду не було вручено стороні у справі в день його проголошення або складення, він має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження, якщо апеляційна скарга подана у тридцяти денний строк з дня вручення повного судового рішення.

Апеляційний розгляд цивільної справи відбувається відповідно до вимог ст. 365-387 ЦПК України.

Відповідно до ст. 289 ЦПК України лише після закінчення строку, який встановлений для подання заяви про перегляд заочного рішення та апеляційної скарги, а також у випадку, коли за результатами апеляційного розгляду рішення залишено в силі, заочне рішення набирає законної сили [2].

Отже, проаналізувавши порядок оскарження та скасування заочного рішення у цивільній справі ми дійшли висновку, щочинним законодавством передбачено спеціальний порядок перегляду заочного рішення за заявою відповідача, причому тим судом, який увалив таке рішення. Метою запровадження такого порядку є однаковий захист процесуальних прав обох сторін судового процесу. На відміну від відповідача, позивач права на перегляд судового рішення позбавлений. У разі незгоди з заочним рішенням суду він має право його оскаржити його в загальному порядку, шляхом подання апеляційної скарги.

Також нами була виявлена прогалина в законодавстві, пов'язана з відсутністю у відповідача права вибору порядку оскарження заочного рішення суду, а саме шляхом подачі заяви про його перегляд або шляхом

оскарження у загальному порядку, тобто через суд вищої інстанції. Це призводить до відстрочення дати набрання законної сили заочним рішенням та на практиці затягує процес. Для усунення виявлених суперечностей нами було запропоновано зміни до чинного ЦПК України.

Дослідивши проблеми в процесі заочного розгляду цивільної справи нами було зроблено наступні висновки.

Перше, зроблено висновок, що спрощене позовне провадження має мету подібну до мети заочного розгляду справи, зокрема покликане пришвидшити вирішення будь-яких цивільних справ, крім тих для вирішення яких цивільним процесуальним законодавством передбачений загальний порядок розгляду.

Друге, встановлено, що за загальним правилом, у порядку спрощеного провадження розгляд справи проводиться без повідомлення сторін і проведення судового засідання. В зв'язку з чим в чинному цивільно-процесуальному законодавстві існує неузгодженість правових норм, які регулюють порядок прийняття заочного рішення у порядку спрощеного провадження без повідомлення сторін, що створює проблемні питання у судовій практиці та може спричинити скасування судових рішень в апеляційній інстанції в зв'язку з порушенням норм процесуального права.

Третє, визначено, що цивільним процесуальним законодавством України передбачено спеціальний порядок перегляду заочного рішення за заявою відповідача. На відміну від відповідача, позивач права на перегляд судового рішення позбавлений. У разі незгоди з заочним рішенням суду він має право його оскаржити його в загальному порядку, шляхом подання апеляційної скарги.

Четверте, нормами цивільного процесуального законодавства прямо не передбачено, у якому складі суд повинен повторно розглядати справу після скасування заочного рішення. В зв'язку з цим виникають суперечності. Одні науковці вважають, що повторний розгляд справи має здійснюватись новим складом суду. Інші - що новий розгляд справи повинен проводити той самий

склад суду, який ухвалив заочне рішення. Ми підтримуємо другу позицію щодо неприпустимості участі судді в розгляді однієї і тієї ж справи, що є однією з гарантій неупередженого й об'єктивного розгляду справи.

П'яте, виявлено прогалину в законодавстві, пов'язана з відсутністю у відповідача права вибору порядку оскарження заочного рішення суду, а саме шляхом подачі заяви про його перегляд або шляхом оскарження у загальному порядку, тобто через суд вищої інстанції. Це призводить до відстрочення дати набрання законної сили заочним рішенням та на практиці затягує процес.

Зважаючи на виявлені спірні питання і неузгодженості правових норм в ЦПК України, які призводять до розрізненого застосування норм права, було запропоновано шляхи вдосконалення законодавства, які дозволять врегулювати виявлені в ході дослідження проблеми, зокрема:

Внести зміни до ст. 280 ЦПК України, а саме:

Перше, абз. 1 ч. 1 ст. 280 ЦПК України викласти в наступній редакції:

«Суд може ухвалити заочне рішення у загальному позовному провадженні або у спрощеному позовному провадженні в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін, на підставі наявних у справі доказів за одночасного існування таких умов».

Друге, доповнити ст. 280 ЦПК України окремою частиною наступного змісту:

«Суд може ухвалити заочне рішення у спрощеному позовному провадженні без повідомлення сторін, на підставі наявних у справі доказів за одночасного існування таких умов:

- 1) відповідач належним чином повідомлений про відкриття провадження;
- 2) відповідач не подав заяву із запереченням проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження;
- 3) відповідач не подав відзив на позовну заяву у встановлений судом строк;

4) позивач одночасно з поданням позову надав згоду на такий розгляд справи».

Доповнити ст. 37 ЦПК України окремою частиною наступного змісту:
«Суддя, який брав участь у заочному розгляді справи, рішення в якій було в подальшому скасовано, не може брати участі у розгляді заяви про перегляд заочного рішення суду у цій справі».

Доповнити ст. 288 ЦПК України окремою частиною наступного змісту:
«За відсутності у відповідача умов для скасування заочного рішення, передбачених ч. 1 цієї статті, відповідач має право оскаржити заочне рішення в загальному порядку, встановленому цим Кодексом».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Дослідивши інститут заочного розгляду справи в цивільному процесуальному праві, на підставі викладеного в випускній кваліфікаційній роботі матеріалу можна зробити наступні висновки:

1. На підставі аналізу наукової літератури сформульовано наступне визначення дефініції заочний розгляд цивільної справи – це особливий процес розгляду справи в позовному провадженні, який можливий за згоди сторони позивача, у разі, якщо відповідач належним способом повідомлений про судовий розгляд не з'явився до суду, не проінформував суд про причини нез'явлення та не подав відзив на позов, і який завершується винесенням заочного рішення.

Також визначено, що заочний розгляд цивільної справи має подвійну мету: перше, позивач може оперативнo вирішити справу по суті та отримати рішення суду, якщо відповідач намагається затягнути розгляд справи; друге, відповідач має право на особливий порядок перегляду заочного рішення, якщо у нього є поважні причини нез'явлення у судові засідання або неподання відзиву чи доказів по справі. Таким чином, норми чинного законодавства урівнюють права обох сторін справи.

2. Зроблено висновок, що для проведення заочного розгляду цивільної справи повинно існувати чотири обов'язкові умови: відповідач має бути у належний спосіб, передбачений чинним цивільним процесуальним законодавством України, проінформований про час та місце проведення засідання суду, він має не явитися за викликом суду у визначений час без поважних причин та не подати відзив на позов, разом з тим позивач має погодитись на заочне слухання. Тільки сукупність зазначених чотирьох умов дає право суду винести ухвалу про заочний розгляд справи.

Загалом заочний розгляд та прийняття рішення за його результатами відбуваються в порядку, який визначений для загального чи спрощеного позовного провадження, але з певними особливостями. Також зроблено

висновок, що ці особливості є несуттєвими і обумовлені тим, що розгляд справи відбувається за відсутності відповідача. Тому, наприклад, відповідач не може надати усні пояснення, а крім того відсутня така стадія судового розгляду справи як судові дебати між сторонами.

3. Під час дослідження можливості заочного розгляду цивільної справи в порядку спрощеного провадження, зроблено висновок, що мета спрощеногорозгляду схожа на мету заочного розгляду, а саме: прискорити вирішення справи та отримання рішення суду. Також, встановлено, що в більшості випадків у спрощеному порядку слухання справивідбувається без запрошення сторін і проведення судового засідання. Ця правова позиція не узгоджується з нормами ч. 1 ст. 280 ЦПК України, бо в такому випадку і позивач, і відповідач не будуть повідомлені про проведення судового засідання, а тому виконання двох з чотирьох обов'язкових умов, які роблять можливим заочний розгляд справи, стає неможливим. Це створює проблемні ситуації у правозастосовній практиці та може стати передумовою для оскарження заочного рішення в судах апеляційної інстанції.

4. Аналізуючи порядок скасування заочного рішення зроблено висновок, що нормами ЦПК України передбачений особливий порядок перегляду заочного рішення для відповідача шляхом повторного розгляду справи судом першої інстанції, який ухвалив таке рішення. Натомість позивач такого права немає. Він може оскаржити таке рішення до суду апеляційної інстанції в загальному порядку.

При цьому правова сутність перегляду заочного судового рішення відповідачем до суду першої інстанції та апеляційне оскарження такого рішення відрізняється. Так, у випадку перегляду заочного рішення, відповідач обґрунтовує помилковість рішення тим, що суд всебічно не дослідив всі обставини справи через його неучастьв судовому розгляді. Натомість мета апеляційного оскарження - обґрунтувати чому заочне рішення являється незаконним та які норми матеріального чи процесуального права порушені.

Зважаючи на виявлені спірні питання і неузгодженості правових норм в ЦПК України, було запропоновано шляхи вдосконалення законодавства, які дозволять врегулювати виявлені проблеми. Зокрема пропонується внести такі зміни до ЦПК України:

1. Частину 4 ст. 223 ЦПК України, яка суперечить ч. 1 ст. 280 ЦПК України доповнити фразою наступного змісту: «якщо позивач не заперечує проти заочного вирішення справи».

2. Абзац 1 частини 1 ст. 280 ЦПК України викласти в наступній редакції:

«Суд може ухвалити заочне рішення у загальному позовному провадженні або у спрощеному позовному провадженні в судовому засіданні з повідомленням (викликом) сторін, на підставі наявних у справі доказів за одночасного існування таких умов».

3. Доповнити ст. 280 ЦПК України окремою частиною наступного змісту:

«Суд може ухвалити заочне рішення у спрощеному позовному провадженні без повідомлення сторін, на підставі наявних у справі доказів за одночасного існування таких умов:

- 1) відповідач належним чином повідомлений про відкриття провадження;
- 2) відповідач не подав заяву із запереченням проти розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження;
- 3) відповідач не подав відзив на позовну заяву у встановлений судом строк;
- 4) позивач одночасно з поданням позову надав згоду на такий розгляд справи».

4. Доповнити ст. 37 ЦПК України окремою частиною наступного змісту: «Суддя, який брав участь у заочному розгляді справи, рішення в якій було в подальшому скасовано, не може брати участі у розгляді заяви про перегляд заочного рішення суду у цій справі».

5. Доповнити ст. 288 ЦПК України окремою частиною наступного змісту:

«За відсутності у відповідача умов для скасування заочного рішення, передбачених ч. 1 цієї статті, відповідач має право оскаржити заочне рішення в загальному порядку, встановленому цим Кодексом».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рекомендація R (84) 5 Комітету міністрів державам-членам стосовно принципів цивільного судочинства, що направлені на удосконалення судової системи від 28 лютого 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_126. Дата звернення 16 серпня 2019 року.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. №1618-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print>. Дата звернення 05 вересня 2019 року.
3. Цивільний процесуальний кодекс УРСР від 18 липня 1963 року №1505-06 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1505-06>. Дата звернення 19 травня 2019 року.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03 жовтня 2017 року №2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. №96. С. 2921.
5. Заочне рішення Краснокутського районного суду Харківської області від 03 квітня 2018 року по справі № 627/15/18 / Краснокутський районний суд Харківської області. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/73400008/>. Дата звернення 01 вересня 2019 року.
6. Заочне рішення Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 18 січня 2018 року по справі № 629/4327/17 / Лозівський міськрайонний суд Харківської області. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/71688760/>. Дата звернення 27 серпня 2019 року.

7. Заочне рішення Фрунзенського районного суду м. Харкова від 23 квітня 2018 року по справі № 645/766/18 / Фрунзенський районний суд м. Харкова. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/73575163/>. Дата звернення 27 серпня 2019 року.
8. Постанова Верховного Суду України від 23 грудня 2015 року. URL: <http://advokat-labyk.com/proekt/njuansi-oskarzhennja-povtornogo-zaochnogo-rishennja.html>. Дата звернення 03 вересня 2019 року.
9. Постанова Верховного Суду України від 12 грудня 2018 року URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/amp/court-document/83709235/>.
10. Про судові рішення у цивільній справі: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09>. Дата звернення 11 серпня 2019 року.
11. Ухвала Ленінського районного суду м. Миколаєва від 01.08.2019 року у справі №489/345/15-ц. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/83433330/>. Дата звернення 12 серпня 2019 року.
12. Ухвала Сумського районного суду Сумської області від 09.08.2019 року у справі № 587/912/18-ц. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/83553608/>. Дата звернення 12 серпня 2019 року.
13. Адамчук Л.В. Заочне рішення: підстави для перегляду. URL: <http://xn----7sbaabin3cbc7afgb4aiqh7p.km.ua/>. Дата звернення 28 серпня 2019 року.
14. Аналіз даних судової статистики за різні роки. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. URL: http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html. Дата звернення 02 вересня 2019 року.
15. Без мене мене судили. Як оскаржити заочне рішення суду. URL: <http://www.slk.kh.ua/news/pravo-znati/bez-mene-mene-sudili.-yak-oskarzhiti-zaochne-rishennya-sudu.html>. Дата звернення 28 серпня 2019 року.

16. Бичкова С.С., Бірюков І.А., Бобрик В.І. Цивільне процесуальне право України: підручник / за заг. ред. С.С. Бичкової. Київ: Атіка, 2009. 760 с.
17. Боротьба із затягуванням справи. *Юридична газета онлайн*. 2015. №26(472). <http://yur-gazeta.com/publications/practice/civilne-pravo/borotba-iz-zatyaguvannyam-spravi.html>. Дата звернення 12 червня 2019 року.
18. Борщевська Г.Е., Чорнооченко С.І. Перегляд заочного рішення та його оскарження: недоліки правового забезпечення та шляхи їх усунення. *Журнал східноєвропейського права*. 2015. №15. С. 44-50.
19. Великорода О.М. Скасування та оскарження заочного рішення. *Вісник Академії адвокатури України*. 2011. №3(22). С. 45-50.
20. Верховний Суд України «Практика ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах». *Юридичний вісник України*. 2016. URL: <https://yvu.com.ua/verhovnyj-sud-ukrayiny-praktyka-uhvalennya-ta-pereglyadu-sudamy-zaochnyh-rishen-u-tsyvilnyh-spravah/>. Дата звернення 04 вересня 2019 року.
21. Гапеев Л. Заочний розгляд: «сюрпризи» нового ЦПК. *ГазетаПровінція*. 2018. №21 (1428). URL: <https://www.konstantinovka.com.ua/newspaper/yuridicheskaya-konsultaciya/zaochniy-rozglyad-syurprizi-novogo-cpk>. Дата звернення 03 вересня 2019 року.
22. Горбонос Ф.В., Іващук Н.Л. Поняття та умови заочного провадження справ у судах. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. Вип. 8, С. 147-151.
23. Грушицький А.І. Розгляд «по-спрощеному». *Закон і Бізнес*. 2018. URL: https://zib.com.ua/ua/print/134471-koli_spravi_neznachnoi_skladnoschi_stayut_maloznachnimi_.html. Дата звернення 07 червня 2019 року.
24. Грушицький А.І. Новели цивільного процесу: малозначні справи та спрощене позовне провадження. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/126440->

noveli-tsivilnogo-protsesu-maloznachni-spravi-ta-sproschene-pozovne-provadžheniya. Дата звернення 28 серпня 2019 року.

25. Грушицький А.І. Особливості цивільного процесу — роз'яснення судді. URL: <http://www.ukrpress.info/2018/10/07/osoblivosti-tsivilnogo-protsesu/>. Дата звернення 02 вересня 2019 року.

26. Гулько Б. Малозначні справи у практиці Верховного Суду. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/116476-maloznachni-spravi-u-praktitsi-verkhovnogo-sudu-a6167e>. Дата звернення 28 серпня 2019 року.

27. Жукевич І.В. Проблеми заочного розгляду цивільної справи у разі неявки відповідача у судові засідання. *Збірник наукових статей*. 2013. С. 159-166.

28. Заочний розгляд справ: обговорення експертів. URL: <https://radako.com.ua/news/zaochniy-rozglyad-sprav-obgovorenniya-ekspertiv>. Дата звернення 29 серпня 2019 року.

29. Заочні рішення прискорюють процес, але обмежують права сторін. *Закон і бізнес*. 2017. URL: <https://dv.hr.court.gov.ua/sud2009/pres-centr/news/372973/>. Дата звернення 18 травня 2019 року.

30. Зуб О.Ю. Феномен спрощеного позовного провадження у цивільному процесі. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5, том 1. С. 97-105.

31. Колосов Р. Умови проведення заочного розгляду справи (проблемні аспекти). *Підприємництво, господарство і право*. 2009. №2. С. 97-100.

32. Комаров В.В., Лупесник Д.Д., Радченко П.І. Позовне провадження: монографія / за ред. В. В. Комарова. Х.: Право, 2011. 552 с.

33. Коршун О.Т. Проблеми заочного розгляду справи в цивільному процесі. URL: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=862%3A300514-09&catid=99%3A3-0514&Itemid=123&lang=en. Дата звернення 22 травня 2019 року.

34. Кравцова Т.М. Боротьба із затягуванням справи. *Юридична газета*. 2015. № 26. С. 18-19.
35. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України / за ред. В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. 2-ге вид., перероб. і доп. Х.: Фактор, 2010. 800 с.
36. Кучерук К.І. Заочний розгляд цивільних справ як форма цивільного судочинства. *Держава та регіони*. 2010. № 2. С. 45-48.
37. Лесько А. Малозначність справ цивільної юрисдикції як критерій для їх розгляду у спрощеному позовному провадженні та відмови у відкритті касаційного провадження. URL: http://www.vru.gov.ua/mass_media/998. Дата звернення 17 серпня 2019 року.
38. Лихута Л.М. Практика ухвалення та перегляду судами заочних рішень у цивільних справах. *Вісник Верховного Суду України*. 2007. № 10. С. 25-33.
39. Лупесник Д. Д. Заочне рішення у цивільному судочинстві: перші узагальнення судової практики. *Юридичний журнал*. 2006. №11. С. 18-22.
40. Лупесник Д. Д. Заочне рішення: його цілі, процедура, проблеми та шляхи їх вирішення. *Право України*. 2004. № 5. С.95–99.
41. Лупесник Д. Д. Заочний розгляд справи: проблемні новели ЦПК. *Юридичний вісник України*. 2006. № 9. С. 7-12.
42. Майстренко Л. Спрощене позовне провадження в цивільному процесі: чи все так просто? URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/116570-sproschene-pozovne-provadžhennya-v-tsvivilnomu-protsesi-chi-vse-tak-prosto>. Дата звернення 03 вересня 2019 року.
43. Маруніч Г.І. Відкладення розгляду справи судом у контексті вирішення проблеми затягування цивільного процесу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. №2, том 2. С. 40-45.
44. Марчук О.Л., Бондарчук-Ладна О. В. Перегляд заочного рішення суду: деякі питання практичного застосування. *Судова апеляція*. № 4(45), 2016. С. 52-61.

45. Мінченко Р.А. Цивільний процес України: підручник / за ред. Р.А.Мінченко. Х.: Одісей, 2012. 496 с.
46. Навроцька Ю. В. Згода позивача на заочний розгляд справи в цивільному судочинстві. *Часопис Академії адвокатури України*. 2009. №4. С. 1-5.
47. Навроцька Ю.В. Заочний розгляд справи в цивільному процесі України: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2009. С. 192.
48. Навроцька Ю.В. Підстави та наслідки скасування заочного рішення судом, що його ухвалив. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2009. Вип. 48. С. 27-36.
49. Науково-практичний коментар «Цивільного процесуального кодексу України» / за заг. ред. В.В. Богатиря. К.: видавничий дім «Професіонал», 2012. 752 с.
50. Нижний А. Заочне рішення у спрощеному провадженні без повідомлення сторін. *Судебно-юридическая газета*. 2018. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/113924-zaochne-rishennya-u-sproschennomu-provadžhenni-bez-povidomlennya-storin>. Дата звернення 28 травня 2019 року.
51. Нижний А. Набрання судовим рішенням законної сили – прогалини ЦПК України. URL: <https://blog.liga.net/user/nyzhny/article/19356>. Дата звернення 02 вересня 2019 року.
52. Олійник Н.В., Киян В.Я. Окремі питання заочного розгляду цивільних справ. *Вісник Запорізького національного університету*. URL: <http://www.stattionline.org.ua/filologiya/79/13694-okremi-pitannya-zaochnogo-rozglyadu-civilnix-sprav.html>. Дата звернення 12 серпня 2019 року.
53. Олійник Н.В., Киян В.Я. Окремі питання заочного розгляду цивільних справ. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. №4. С. 65-70.
54. Практикум з цивільного процесуального права України: Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за заг. ред. І.С Ярошенко. К.: ВД Дакор, 2016. 348 с.

55. Рак Ю. Умови проведення заочного розгляду справи. URL: <http://legalitas.com.ua/ua/ukr-rak-yu-yu-umovi-provedennya-zaochного-rozglyadu-spravi/>. Дата звернення 28 серпня 2019 року.
56. Сапейко Л.В. До питання про заочний розгляд справи в світлі оновленого цивільного процесуального законодавства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія ПРАВО*. 2011. Випуск 16. С. 124-128.
57. Тітов М.Ю., Коротенко Т.Ф. Спрощене позовне провадження: новий досвід. Узагальнення судової практики на прикладі Оболонського районного суду м.Києва. *Збірник наукових праць учасників Міжнародної науково-практичної конференції*. 2017. С. 172-186.
58. Трипольська М. Проблемні аспекти заочного провадження в цивільному судочинстві. *Вісник НААУ*. 2015. №7-8 (15). С. 52-55.
59. Удальцова І. В. Моделі заочного розгляду справи у цивільному судочинстві. *Право України*. 2011. № 10. С. 99 – 106.
60. Удальцова І.В. Заочний розгляд справи у цивільному судочинстві України. *Право України*. 2012. № 2. С. 73-91.
61. Узагальнення практики судами першої та апеляційної інстанції процесуального законодавства при розгляді цивільних справ у порядку заочного розгляду від 01 вересня 2013 року / Апеляційний суд м. Києва. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0005705-13>. Дата звернення 03 травня 2019 року.
62. Узагальнення судової практики застосування норм ЦПК України при заочному розгляді справ та перегляді заочних рішень в апеляційному порядку у 2013 році. URL: https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag14. Дата звернення 02 вересня 2019 року.
63. Узагальнення судової практики по спрощеному позовному провадженню в судах першої інстанції та Апеляційному суді Харківської області, яка підготовлена на виконання листа Верховного Суду Касаційного цивільного суду від 19 липня 2018 року вих. № 1913/0/208-18. URL:

https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag18c11. Дата звернення 11 серпня 2019 року.

64. Устінова-Бойченко Г.М. Процесуальні наслідки прийняття позивачем рішення про заочний розгляд справи. *Європейські перспективи*. 2012. №2 (1). С. 163-166.

65. Фазикош Г. В. Судове рішення в цивільному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.03. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х., 2008. 20 с.

66. Федоров А. Спрошене провадження за ЦПК – це наше все. URL: <http://moe-pravo.com.ua/68660-2/>. Дата звернення 03 вересня 2019 року.

67. Фурса С.Я., Щербак С.В., Євтушенко О.І. Цивільний процес України. Проблеми і перспективи. Київ: Вид. Фурса С.Я., 2006. 164 с.

68. Цивільне процесуальне право: підручник / за заг. ред. І.С. Ярошенко. К.:КНЕУ, 2014. 519 с.

69. Цивільний процес України / за ред. Є.О. Харитонова. Поняття та особливості заочного розгляду цивільної справи. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/74453-1-ponyattya-ta-osoblivost-zaochnogo-rozglyadu-tsivlno-spravi.html>. Дата звернення 27 серпня 2019 року.

70. Цивільний процес України: академічний курс: підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / за ред. С. Я. Фурси. К.: Вид. Фурса С. Я.: КНТ, 2009. 848 с.

71. Чи потрібен інститут заочного розгляду справ у цивільному судочинстві. *Судебно-юридическая газета*. 2018. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/106969-nuzhen-li-institut-zaochnogo-rassmotreniya-del-v-grazhdanskom-sudoproizvodstve>. Дата звернення 04 липня 2019 року.

72. Шевердін М. Спрошене провадження як новела Цивільного процесуального кодексу України. *Судебно-юридическая газета*. 2018. URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/114146-sproschene-provazhennya-yak-novela->

tsivilnogo-protsesualnogo-kodeksu-ukrayini. Дата звернення 11 серпня 2019 року.

73. Що таке заочне рішення та як його оскаржити? URL: <http://garantcenter.com.ua/shho-take-zaochne-rishennya-sudu-ta-yak-jogo-oskarzhiti/?lang=ua>. Дата звернення 02 вересня 2019 року.

74. Ярошенко І. С. Поняття заочного провадження в цивільному процесуальному праві України. *Правове регулювання економіки*. 2009. № 9. С. 271 – 278.